

ÎNVINUITUL – SUBIECT AL PROCESULUI PENAL (partea a doua)

Vasile ZAMFIR,
doctorand

SUMMARY

The author approaches the notion of defendant as the subject of the penal process. He also refers to the parts participating in the penal process: judicial bodies, all the sides, the advocate and other persons.

Key-words: accused, criminal, subjects, offender, defendant, convict, the injured, the civil.

REZUMAT

Autorul abordează noțiunea de învinuit ca subiect al procesului penal. De asemenea referă și la părțile participante în procesul penal: organele judiciare, părțile, apărătorul și alte persoane.

Cuvinte-cheie: învinuit, proces penal, subiecți, făptuitor, inculpat, condamnat, partea vătămate, partea civilă.

5. Natura juridică și importanța punerii persoanei sub învinuire (acuzarea)

Pentru a caracteriza și a stabili atributele și formele de manifestare ale acestei funcții procesuale, vom porni de la definiția termenului de *învinuire*, potrivit, Dicționarului de procedură penală [1]: „*Învinuirea este activitatea procesuală ce se desfășoară în legătură cu persoana care are calitatea de învinuit în cadrul procesului penal*”. Prin *învinuit* înțelegem „*persoana căreia, printr-o plângere, denunț sau din oficiu, i s-a adus o învinuire și față de care se efectuează urmărirea penală cât timp nu a fost pusă în mișcare acțiunea penală împotriva sa*”.

În sens mai larg, o formă extinsă este *inculparea*. Potrivit art. 23 Cod proc. pen., „*persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală se numește inculpat*” [2].

Noțiunea de *învinuire*, o găsim în dispozițiile art. 23 alin. 8 din Constituția României: „*Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau arestării, iar învinuirea – în cel mai scurt termen. Învinuirea i se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu*”.

În același sens, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, prin dispozițiile sale, reglementând drepturile și libertățile cetățenilor, printre care și libertatea și siguranța persoanei, folosește termenii „*acuzare*”, „*acuzare*” și „*acuzat*” [3].

În trecut, funcția de învinuire era exercitată diferit, în funcție de felurile sistemelor de drept. Astfel, în sistemul acuzării private (pure), acuzarea aparținea victimei infracțiunii și rudelor sau tribului, acuzarea având un caracter privat. Acest sistem era caracteristic popoarelor barbare [4]. În cadrul sistemului acuzării populare, oricare cetățean avea dreptul să ridice și să susțină acuzarea, respectiv să pună în mișcare acțiunea penală.

Statul sau societatea era reprezentat prin cetățenii săi. Ulterior acest drept s-a limitat, în favoarea unor colectivități, considerându-se că nu se asigură suficient urmărirea infracțiunilor și apărarea societății. Față de toate aceste aspecte, am putea defini funcția de învinuire ca fiind „*atribuția și dreptul pe care îl au anumite organe specializate ale statului, cu participarea în unele cazuri, a părții vătămate, de a începe urmărirea penală împotriva unor persoane care au încălcat legea penală, de a strânge*

probele necesare dovedirii învinuirii, de a pune în mișcare acțiunea penală, de a propune unele măsuri preventive, de a dispune trimiterea în judecată a celor vinovați, de a participa la judecată, pentru a sprijini instanța de judecată pentru tragerea la răspundere penală a celor ce se fac vinovați de comiterea de infracțiuni, în vederea restabilirii ordinii de drept încălcate și de apărare a drepturilor și inviolabilităților cetățenești” [5].

6. Temeiurile punerii persoanei sub învinuire

Fiind prima funcție procesuală a cărei existență se face simțită pe parcursul procesului penal [6], ea dinamizând prin actele ce o compun întregul proces penal, funcția de învinuire se manifestă atât în faza de urmărire penală, ca primă fază procesuală, cât și în cursul fazei de judecată, fie în primă instanță, fie în căile de atac.

Punerea în mișcare a acțiunii penale se face *in personam* de către procuror [7], în cazul în care constată, după începerea urmăririi penale, că există probe sau indicii temeinice că învinuitul a comis cu vinovăție o faptă prevăzută de legea penală și nu există nici unul din cazurile de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale

prevăzute de art 10 Cod proc. pen., și din acest moment învinuitul devine inculpat.

Procurorul dispune punerea în mișcare a acțiunii penale:

a) prin *ordonanță*, la propunerea organului de cercetare penală, fie odată cu începerea urmăririi penale (urmărire penală cu inculpat în cauză), fie ulterior, în cursul urmăririi penale;

b) prin *rechizitoriu*, dacă acțiunea penală nu a fost pusă în mișcare în cursul urmăririi penale [art. 262 pct. 1 lit. a) Cod proc. pen.]; în acest caz dispozitivul rechizitoriului va cuprinde atât dispoziția de punere în mișcare a acțiunii penale, cât și pe cea de trimitere în judecată; rechizitoriul va constitui atât actul de sesizare al instanței, cât și actul de inculpare a infractorului;

c) prin *declarația orală consemnată în încheierea de ședință* în cazul extinderii procesului penal, cu privire la alte fapte sau alte persoane în cursul judecării (art. 336 art. 337 Cod proc. pen.)

Acțiunea penală [8] poate fi pusă în mișcare și de către *judecător* în procedura prevăzută de art. 278¹ Cod proc. pen., dacă judecătorul admite plîngerea formulată împotriva soluției de netrimitere în judecată dispusă de procuror și reține cauza spre judecare. În acest caz se pune în mișcare acțiunea penală prin *încheierea* prin care s-a admis plîngerea.

Acțiunea penală [9] mai poate fi pusă în mișcare și prin *hotărîrea Camerelor reunite ale Parlamentului în ședință comună* de punere sub acuzare a Președintele României pentru înaltă trădare;

Deși art. 336 și 337 Cod proc. pen. prevăd că în situația extinderii procesului penal la alte fapte sau la alte persoane [10] instanța poate pune în mișcare acțiunea

penală prin încheiere, atunci cînd procurorul nu este prezent la judecată, această posibilitate este mai degrabă teoretică, întrucît în toate cazurile în care instanța este sesizată prin rechizitoriu (cvasitotalitatea proceselor penale) participarea procurorului este obligatorie. În cazul în care instanța admite plîngerea formulată în temeiul art. 278¹ Cod proc. pen. și reține cauza spre judecare, prezența procurorului nu este obligatorie la judecătore în ipoteza în care pentru infracțiunea supusă judecării maximul special al pedepsei este mai mic de 3 ani. Numai în această situație s-ar putea imagina posibilitatea extinderii procesului penal cu privire la alte fapte ori persoane, în absența procurorului, de natură de a reține punerea în mișcare a acțiunii penale prin *încheierea instanței de judecată* [11].

Judecata devine, astfel, cadrul de manifestare a celor două funcții procesuale: învinuire și apărare, condiții *sine qua non* ale exercițiului funcției de judecată [12].

Rezultă că faza judecării are un caracter necesar, principal, fără de care nu se poate concepe o activitate de „justiție”, activitate prin care se procedează la aplicarea legii penale față de toți cei care au săvîrșit infracțiuni. Acest lucru nu este posibil în faza de urmărire penală, scopul acesteia fiind de a strînge probele necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu este cazul să se dispună trimiterea în judecată (art. 200 Cod proc. pen.).

În faza de judecată, procurorul, deși pierde rolul de conducător al procesului penal [13] în favoarea instanței de judecată, acesta rămîne în continuare titularul principal al exercițiului acțiunii penale. În

această fază a procesului penal, nu are loc altceva decît o continuare a urmăririi penale, a exercițiului funcției de învinuire și a dreptului de a pune în mișcare acțiunea penală (extindere).

7. Ordinea procesuală de punere a persoanei sub învinuire

Legislația noastră recunoaște în prezent existența a două căi de atac ordinare – apelul și recursul – și a trei căi de atac extraordinare: revizuirea, contestația în anulare și recursul în interesul legii. Acestea sînt considerate remedii procesuale, înlăturîndu-se erorile de fapt sau de drept ce pot afecta o hotărîre judecătorească, atunci acestea nu corespund realității, legii sau adevărului [14]. Ori de cîte ori se stabilește că s-a încălcat legea de procedură (*error in procedendo*) sau legea substanțială (*error in iudicando*) procurorul sau părțile au dreptul de a exercita una dintre căile de atac, realizîndu-se un control judiciar asupra hotărîrii atacate în aceste condiții, continuîndu-se învinuirea, prin promovarea unei noi judecări fie în fața unei instanțe superioare (în principiu), fie în fața unei instanțe de același grad.

Dacă prin calea de atac exercitată se promovează o nouă judecată [15] în fața unei instanțe de grad superior, care, constatînd existența unor erori judiciare, procedea-ză la desființarea/casarea hotărîrii cu reținere de rejudecare, calea de atac va fi de reformare, iar dacă calea de atac exercitată determină competența de judecată a instanței a cărei hotărîre a fost atacată, calea de atac va fi de retractare.

Căile de atac ordinare se pot îndrepta numai împotriva unor hotărîri nedefinitive, iar cele extraordinare pot fi exercitate doar împotriva unor hotărîri intrate în

puterea lucrului judecat, deci rămase definitive [16].

Dacă pentru exercitarea apelului legea nu prevede anumite cazuri de casare ce determină nelegalitatea sau netemeinicia unei hotărâri, prin arătarea lor expresă în textul de lege, „instanța, judecând apelul și verificând hotărârea atacată pe baza lucrărilor și materialului din dosarul cauzei, este obligată ca, în afara temeiurilor invocate și cererilor formulate de appellant, să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept” [17]. În situația celorlalte căi de atac, legiuitorul intervine prin limitarea exercițiului acestora într-un cadru strict determinat, prin înscrierea și reglementarea restrictivă și expresă a anumitor cazuri de casare ce permit atacarea unei hotărâri în condițiile legii.

În prima situație cauza devolvează sub toate aspectele, atât în fapt, cât și în drept, fiind vorba de o devoluare totală, limitată doar la persoana care a declarat apel, de persoana la care se referă apelul și numai în raport de calitatea pe care apelantul o are în proces, în celelalte cazuri devoluarea cauzei este parțială.

Vechile reglementări în materie (1864 și 1936) cunoșteau, pe lângă apel și recurs, ca și căi ordinare de atac și instituția opoziției, care consfințea dreptul unei persoane judecate în lipsă de a cere să fie judecată în prezența sa, garantându-se respectarea principiului contradictorialității ședinței de judecată [18]. Opoziția se adresa instanței care a pronunțat hotărârea în lipsa părții, dreptul de a face opoziție neexcluzând dreptul de a uza și de celelalte căi ordinare de atac. În situația admiterii acesteia, se anulează hotărârea pronunțată în lipsa părții, dispunându-se rejudecarea cauzei în prezența sa. Deoarece

de cele mai multe ori inculpații se foloseau în mod abuziv de această cale de atac, în sensul că nu se prezentau la judecată, cu scopul de a prelungi procesul, Codul din 1936 a limitat posibilitatea exercitării opoziției numai în cazurile în care părțile nu puteau uza de calea apelului, fiind considerat „un rău necesar” [19]. Procurorul nu putea uza de această cale de atac.

Suprimarea opoziției ca o cale de atac de retractare nu echivala cu imposibilitatea judecării în lipsă, care era permisă, însă în asemenea situații se putea folosi de calea apelului sau de repunerea în termen. Din anul 1948, opoziția a fost desființată, acordându-se dreptul părții care a lipsit de la judecată de a invoca aceasta în apel sau în recurs, caz care determina rejudecarea cauzei. În materie civilă, opoziția a fost desființată. În procedura transilvăneană [20], în schimb, opoziția nu era cunoscută, existând instituția justificării, prin care celui care, datorită unui obstacol ce nu putea fi înlăturat, nu a participat la dezbateri i se acorda dreptul de a repune în discuție cauza.

În legislația bucovineană exista instituția restabilirii termenelor *restitutio in integrum*, prin care procesul era repus în stare de judecată, instituție ce a fost recunoscută ulterior și de procedura noastră. Legislația rusă recunoștea procedura opoziției la fel ca în legislația română [21].

8. Punerea sub învinuire. Audierea învinuitului

Printre calitățile ce au influențat asupra profilului psihointelectual al anchetatorului menționăm: gândirea, memoria, integritatea senzorială, echilibrul psihologic, capacitatea de a juca diferite roluri și buna credință [22].

Gândirea este un proces psihic de integrare a informației la nivel conceptual [23]. Gândirea anchetatorului trebuie să se caracterizeze prin claritate, profunzime, rigoare și să se bazeze pe un dezvoltat spirit critic, autoreflexiv. Anchetatorul trebuie să separe adevărul de minciună, esențialul de neesențial.

Memoria reprezintă ceea ce se obține în urma operațiilor de stocare și conservare a informației despre stările surselor externe și despre acțiunile și trăirile subiective ale persoanei [24]. Anchetatorului îi este necesară o memorie foarte bună, numită și *de lungă durată*, pentru a putea reține și reproduce la un termen mai îndelungat relațiile persoanei ascultate.

Integritatea senzorială are în vedere condiția fiziologică a anchetatorului. Valorile funcției, sensibilității sale sînt supuse unei oscilații datorită fenomenelor de adaptare, depresie, oboseală, involuție. De integritatea senzorială depinde corectitudinea și exactitatea redactării actelor de urmărire penală. Integritatea senzorială definește personalitatea anchetatorului, asigurându-i un comportament profesional echilibrat.

Echilibrul emoțional, vizează componenta afectivă a psihicului anchetatorului [25]. Manifestări ca dezgustul, plictiseala, agresivitatea, nepăsarea, impresionarea etc. nu trebuie să-l caracterizeze pe anchetator și pot fi contracarate prin autocontrolul pe care acesta trebuie să și-l impună.

Capacitatea actoricească este necesară pentru a putea, la nevoie, să simuleze anumite stări sau trăiri. Numai astfel anchetatorul va putea să intuiască jocul infractorului sau al falsei victime.

Anchetatorul trebuie să poată simula furia, nerăbdarea, simpatia, fără a-și pierde stăpînirea de sine.

După ce a descoperit trăsăturile de personalitate ale învinutului sau inculpatului, el va alege cea mai bună tactică pentru obținerea mărturisirilor sincere. Anchetatorul trebuie totodată să fie mai priceput în a judeca rolurile adoptate de infractor și uneori de către victimă și mai puțin să joace el însuși roluri.

Buna-credință îl caracterizează pe anchetatorul și magistratul profesionist. Marcus Tullius Cicero afirma că buna-credință *presupune sinceritate în cuvinte (veritas) și fidelitate (constantia) în angajamente.*

În principal, munca anchetatorului conține două etape fundamentale [26]:

A) stabilirea adevărului prin administrarea probelor;

B) aprecierea în ansamblu a materialului strâns, apreciere ce va genera concluzia anchetei.

Deși s-ar părea că tehnica și logica sînt suficiente pentru aflarea adevărului, subliniem că subiectivitatea anchetatorului se impune a fi luată în considerație, întrucît, așa cum se aprecia [27], într-o anchetă logică, îl ajută pe anchetator doar să nu greșească, succesul anchetei fiind asigurat de imaginație. De aceea, primul contact cu dosarul penal trebuie să aibă în vedere trecerea în revistă a materialului faptic existent, care trebuie să fie ordonat, în vederea stabilirii punctelor ce urmează a fi elucidate și pentru a elabora tactica cercetării. Felul în care anchetatorul apreciază fiecare probă și fiecare fapt petrecut, modul în care completează lacunele existente în cauză dovedesc calitățile de percepție, de observare, de imaginație și de gândire de care dispune acesta.

Anchetatorul trebuie să aibă obișnuința de a privi în ochi interlocutorul pe parcursul anchetării, sondîndu-i și interpretîndu-i corect

comportamentul, să aibă deprinderea de a asigura anchetei liniștea și intimitatea necesară, să fie calm, echilibrat, cu gândire suplă, mobilă, fără a aplica șabloane [28] și *tăria de a mai insista atunci cînd se crede că totul este zadarnic*

Ascultarea învinutului sau a inculpatului impune existența unor cunoștințe multilaterale, experiență de viață, inteligență, răbdare, experiență în activitate de anchetă, știința de a pune întrebări, dar și de a asculta [29].

Învinutul sau inculpatul nu trebuie subestimat sub aspect intelectual, crezîndu-se că prin avantajul autorității pe care o reprezintă organul judiciar va rezolva cu ușurință aspectele complexe ale soluționării temeinice și operative a unei cauze.

Anchetatorul trebuie să fie un psiholog rafinat, cu o vastă cultură, capabil să se adapteze rapid oricărui gen de conversație, să fie bine pregătit juridic și să cunoască suficient de bine mentalitatea infractorilor. Învinutul sau inculpatul trebuie să fie studiat pe întreaga perioadă a ascultării sale, pentru a înțelege personalitatea lui, urmărindu-i reacțiile și exteriorizările psihice, urmînd să stabilească care sînt manifestările reale și care sînt teatralizării.

Comportarea învinutului sau inculpatului se va diferenția în funcție de personalitatea acestuia, de mediul social în care a trăit, după temperament, natura infracțiunii cercetate, mijloacele de probă ce îi sînt prezentate și după cum se află – la prima cercetare, sau a mai fost cercetat anterior [30].

Conoașterea personalității învinutului sau inculpatului și a formelor sale de exteriorizare, va ajuta organul judiciar să aleagă momentul cel mai potrivit pentru a pune anumite întrebări decisive și

să-și impună personalitatea față de învinuit sau inculpat. Se va urmări efectul produs de fiecare întrebare, acordîndu-se atenție privirii, mușchilor feței, mișcării mâinilor, picioarelor, vocii etc. Infractorii primari, de regulă, își recunosc mai ușor faptele, iar recidiviștii, de robicei, recunosc de la început numai faptele evidente [31].

Ei vor încerca să tergiverseze cercetarea, să inducă în eroare anchetatorul sau măcar să-și îmbunătățească situația prin recunoașterea parțială a faptei sau a faptelor săvîrșite.

9. Procedee tactice de audiere a învinutului

Odată cu începerea urmăririi penale împotriva făptuitorului, acesta dobîndește calitatea de învinuit [32]. Organul judiciar nu poate începe ascultarea învinutului sau inculpatului cu idei preconcepute, cu convingerea că învinutul sau inculpatul este și autorul infracțiunii. Obținerea unor declarații complete și sincere de la învinuit sau inculpat depinde, în mare măsură, de modul în care organul de urmărire penală realizează pregătirea în vederea ascultării.

Se impune să fie studiate cu atenție:

- procesul-verbal de efectuare a cercetării la fața locului, atunci cînd s-a realizat cercetarea, sau de constatare a infracțiunii, cînd a fost încheiat un asemenea proces-verbal;

- plîngerea prealabilă, plîngerea sau denunțul, cînd organul judiciar a fost sesizat prin asemenea modalități;

- urmele și mijloacele materiale de probă descoperite și ridicate cu ocazia cercetării la fața locului, a perchezițiilor, a ridicării de obiecte și înscrisuri care au legătură cu cauza;

- constatările tehnico-științifice, medico-legale, expertizele și alte acte întocmite de organele de constatare, aflate la dosar;

- acte persoanele ale învinuitului sau inculpatului, sau orice alte date despre acesta aflate la dosar (ancheta socială, cazierul judiciar, memorii, dosare penale rezultate din cercetările anterioare etc).

În timpul studierii amănunțite a dosarului, organul judiciar își va face însemnări [33] cu privire la aspectele ce urmează a fi clarificate prin ascultarea învinuitului sau inculpatului, cu privire la mijloacele de probă, care pot fi folosite în timpul ascultării, împrejurările negative (controversate) ce urmează a fi clarificate și orice alt aspect care prezintă interes pentru ascultare.

10. Procedee tactice netradiționale de audiere a învinuitului

Dintre mijloacele tehnico-științifice de detectare a tensiunii emoționale [34], folosite în diverse țări de către organele de cercetare penală, iar în unele state occidentale și de către instituții particulare, cele mai apreciate ca răspunzând nevoilor anchetei sînt: **Poligraful.**

Starea emoțională sub stăpînirea căreia se află făptuitorul în momentul infracțiunii înregistrează adeseori o recrudescență în momentul chemării sale în fața organelor judiciare în vederea ascultării, stare determinată de conștientizarea pericolului la care ar putea fi expus în cazul dovedirii învinuirii aduse. Această încercare de disimulare reclamă un efort voluntar, care declanșează stări emoționale, unele supuse observației directe, altele indirect, prin depistarea reacțiilor psihofiziologice.

Ca indicatori fiziologici ai conduitei simulate ce pot fi puși în evidență cu ajutorul tehnicii de

poligraf menționăm: modificările cardiovasculare (ritmul pulsului, creșterea tensiunii arteriale), intensificarea activității glandelor sudoripare, creșterea sau descreșterea ritmului respirator etc.

Acestor reacții neurovegetative le corespund modificări care țin de comportamentul aparent al emoției, de reacțiile exterioare ale organismului, manifestate în limbajul vorbit sau cel gestual, în expresivitatea feței, în activitatea de mișcare a membrilor sau a corpului și care pot fi observate direct. Cu ajutorul tehnicii de poligraf emoția poate fi surprinsă și în împrejurări critice, cînd individul nu pare, nu vrea să arate că este emoționat, însă el nu va putea ocoli și emoția însoțitoare, care îl poate demasca.

„Detectorul de minciuni” este, de fapt, un poligraf cu mai multe canale, pe care se înregistrează activitatea concomitentă a unor indicatori fiziologici: tensiune arterială, puls, respirație, iar la unele tipuri – și presiunea musculară exercitată de brațele și picioarele celui examinat. Ansamblul acestor modificări este oglindit în diagrama plus tensiune arterială, diagrama ritmului respirator etc.

Toți acești indicatori fiziologici sînt înregistrați simultan cu ajutorul unor penițe inscriptoare pe o bandă de hîrtie care rulează continuu. În scopul reducerii la minimum a factorilor de risc, testarea la poligraf este completată **cu tehnica detectării stresului emoțional în voce și tensiunea stresului psihologic în scris.**

Înregistrarea se face pe o bandă de hîrtie specială, prin intermediul unor pîrghii prevăzute cu penițe a căror acțiune se face electronic, penițe care descriu trasee specifice, din interpretarea cărora se pot deduce momentele de tensiune ale persoanei ascultate [35]. La apa-

ratele mai noi se înregistrează un al patrulea indicator: presiunea musculară exercitată de mîinile și picioarele celui ascultat, care se modifică în momentele de stres sau tensiune.

Testarea cu ajutorul poligrafului poate fi întregită cu alte mijloace tehnice de examinare: **înregistrarea magnetică, înregistrarea pe bandă videomagnetice, proiecția unor imagini legate de fapta săvârșită**, în vederea depistării reacțiilor psihofiziologice examinate față de stimuli vizuali cu încărcătură afectogenă.

Interpretarea rezultatelor testării se efectuează pe baza comparării caracteristicilor de traseu ale răspunsurilor sincere la întrebări neutre (fără încărcătură emotivă), precum și la răspunsurile nesincere cu caracter de control, cu răspunsurile nesincere la întrebările relevante (cu încărcătură afectogenă). Examinatorul trebuie să dispună de modele de răspunsuri sincere și nesincere, ultimele fiind obținute prin intermediul întrebărilor de control.

Valoarea probantă a rezultatelor examinării poligrafice este pusă sub semnul unor rezerve, pentru că este majoritar recunoscută posibilitatea producerii unor erori care ar putea afecta valori de o deosebită semnificație socială. Prezumția de nevinovăție este conținută în art. 6 paragraful 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și privește, în primul rînd, atitudinea judecătorului chemat să se pronunțe asupra acuzației. Acesta trebuie să abordeze judecarea cauzei fără părtinire și fără prejudecăți și nu trebuie să pornească de la prezumția sau bănuiala că acuzatul este vinovat.

În practica judiciară schimbarea avocatului cu puțin timp înainte de ședința de judecată este

însoțită de o prelungire a timpului aferent pregătirii apărării, cu condiția ca schimbarea avocatului să nu se datoreze culpei persoanei acuzate. De asemenea, timpul alocat pregătirii apărării va trebui să fie suficient, pentru ca persoana să aibă posibilitatea de a se plînge în fața organelor de la Strasbourg, după epuizarea procedurilor judiciare interne.

Dreptul de a comunica în mod liber cu apărătorul este una dintre facilitățile cerute de Convenția Europeană. Acest drept are o importanță deosebită, în special în cazul persoanelor private de libertate care au dreptul de a comunica cu avocatul ales, în condiții de confidențialitate, fără a putea fi auziți de organele de pază sau de cele care instrumentează cauza. Totodată, trebuie respectat dreptul de comunicare în scris între persoanele deținute și avocatul lor, drept protejat prin dispozițiile Convenției.

Încălcarea dreptului oricărei persoane acuzate de săvîrșirea unei infracțiuni de a beneficia de asistență judiciară gratuită nu depinde neapărat de existența unui prejudiciu. Este de la sine înțeles că acest drept își găsește aplicarea de-a lungul întregii proceduri judiciare, fără deosebire de condiția socială a inculpatului și fără a se face discriminări de orice natură.

Respectarea garanțiilor procesuale ale persoanei cercetate pe parcursul procesului penal este obligatorie, indiferent de infracțiunea săvîrșită, de modalitatea și mijloacele folosite, astfel încît, în consonanță cu reglementările Convenției Europene a Drepturilor Omului, să-i fie asigurată exercitarea acestora, în vederea soluționării juste și complete a cauzei respective.

Referințe bibliografice

1. N. Volonciu, *Dicționar de procedură penală*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1998, p. 156-157.
2. Maria Angela Tatu, p. 8.
3. Donna Gomien, *Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, București: Editura All, 1993, p. 27.
4. Traian Pop, *Drept procesual penal*, Cluj: Tipografia Națională S.A., 1947, p. 358.
5. Maria Angela Tatu, *Op. cit.* p. 11.
6. Maria Angela Tatu, *Op. cit.* p. 169.
7. Mihail Udroi, p. 28.
8. N. Volonciu, *Op. cit.*, p. 164.
9. Mihail Udroi, *Op. cit.*, p. 29.
10. Gr. Theodoru, p. 181.
11. Mihail Udroi, *Op. cit.*, p. 29.
12. Maria Angela Tatu, *Op. cit.*, p. 169.
13. Mihail Udroi, *Op. cit.*, p. 30.
14. Maria Angela Tatu, *Op. cit.*, p. 171.
15. Ovidiu Predescu, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului – implicațiile ei asupra dreptului penal român*, Editura Lumina Lex, 1998, p. 159.
16. N. Volonciu, *Op. cit.*, p. 168.
17. Traian Pop, *Op. cit.*, p. 360.
18. I. Tanoviceanu, V. Dongoroz, *Tratat de drept și procedură penală*. Ediția a II-a, 1926-1927, vol. V, București, p. 418.
19. I. Ionescu-Dolj, *Curs de procedură penală*, București: Editura Socec, 1938, p. 430.
20. N. Volonciu, *Op. cit.*, p. 170.
21. I. Ionescu-Dolj, *Op. cit.*, p. 434.
22. Nicolae Mitrofan, Voicu Zdrenghia, Tudorel Butoi, *Psihologie judiciară*, Ed. Șansa, 1992, p. 162.
23. Ilie Măgureanu, *Ascultarea persoanelor în procesul penal*, București: Ed. Lumina Lex, 2004, p. 40.
24. Golu P. *Psihologie socială*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1974, p. 209.
25. Ilie Măgureanu, *Op. cit.*, p. 41.
26. Tiberiu Bogdan, *Probleme de psihologie judiciară*, Editura Științifică, 1973, p. 192.
27. Edmond Locard, *Traité de criminalistique*, Lion: Desvigne, 1935.

28. Tiberiu Bogdan, *Op. cit.*, p. 193.
29. Ilie Măgureanu, *Op. cit.*, p. 44.
30. Ilie Măgureanu, *Op. cit.*, p. 46.
31. Tiberiu Bogdan, *Op. cit.*, p. 195.
32. Cod de procedură penală, art. 229.
33. Ilie Măgureanu, *Op. cit.*
34. Ion Mircea, *Criminalistica*, București: Ed. Lumina Lex, 1998.
35. Ion Mircea, *Op. cit.*, p. 280.